

118

1902

ИСТОРИЧЕСКІЙ ОЧЕРКЪ

118
1902

ДРЕВНЯГО

Метехскаго Собора

въ горійскомъ уѣздѣ

1-7 1-52/4

ისტორიული აღწერა მეტეხის ძველის ტაძრისა

(ძველ. მოქმედოს სავსობელად.)

Настоятель Метехскаго Собора
Священникъ *И. Квицинадзе.*

ТИФЛИСЪ

Типографія Е. И. Хеладзе, Лорисъ-Меликовск. ул., церковн. домъ

1902

საქართველოს სახელმწიფო ბიბლიოთეკა
 თბილისი 104
 221 VII 49
 № 118

Видъ Метехскаго собора съ восточной стороны.

Образъ Пресвятыя Богородицы и древнее евангеліе въ Метехскомъ Соборѣ.

Digitized by Google

Историческій очеркъ

древняго Метехскаго собора въ Горійскомъ уѣздѣ.

[Къ свѣдѣнію благотворителей].

Кто только знакомъ съ прошлой жизнью Грузіи, тотъ навѣрное знаетъ, что къ древнѣйшимъ памятникамъ многострадальной, за вѣру Православную, Иверія принадлежитъ и нашъ старинный Метехскій храмъ, который составляетъ гордость и украшеніе сел. Метехи, Горійскаго уѣзда, Тифлисской губерніи, расположеннаго въ 50 верстахъ отъ г. Тифлиса и въ 23 верстахъ отъ г. Гори.

Не смотря на то, что названный храмъ является свидѣтелемъ тысяча лѣтней борьбы за вѣру и гоненія со стороны враговъ Христіанства и въ настоящее время носить слѣды всеразрушающаго времени, величественный силуэтъ его рисуется на 20 верстномъ разстояніи и привлекаетъ удивленные взоры проезжающихъ путешественниковъ по З. Ж. дорогѣ между станціями Каспи и Гракали.

Утопающее въ зелени виноградныхъ садовъ и роскошныхъ полей селеніе Метехи со своими бѣдными землянками смиренно разстилается у подножія славнаго Храма, вычитывая на покрытыхъ ржавчиной стѣнахъ его свою прошлую исторію и вспоминая то доброе старое время, когда этотъ патріархъ Грузинскихъ храмовъ, находился въ цвѣтущемъ состояніи.

Метехскій храмъ весьма изященъ, въ особенности куполь его очень красивъ и имѣетъ форму цилиндра, у котораго основаніе немного шире, а вершина оригинально конусообразна. Съ какой стороны ни взглянуть на этотъ знаменитый храмъ, вездѣ взоры наблюдателя пріятно поражаются этимъ чуднымъ сооруженіемъ.

Храмъ сей Метехскій воздвигнуть грузинскимъ царемъ Вахтангомъ Горгасланомъ въ V-мъ вѣкѣ изъ тесаныхъ камней съ куполомъ. Храмъ имѣетъ въ длину 27, въ ширину 20 и въ высоту 60 аршинъ. Стѣны храма богато украшены рѣзбой и другими скульптурными работами, какъ-то: огромными и весьма изящными орнаментными крестами на всѣхъ четырехъ стѣнахъ храма, амбразами, виноградными кистями и т. д.

Храмъ сей и скрывавшіеся въ немъ православные жители когда то перенесли много гоненій и невзгодъ отъ нападенія враговъ Грузіи и въ особенности отъ дезгинъ. Враги эти, какъ видно изъ устныхъ, свято хранимыхъ преданій, нѣкоторыхъ лицъ—мѣстныхъ же стариковъ, обложили однажды кругомъ сей храмъ до самаго купола хворостомъ, сѣномъ и соломой среди бѣла дня, съ цѣлью сжечь храмъ и истребить скрывавшихся въ немъ православныхъ христіанъ. Слѣды сего поджога до сего времени ясно видны на сѣдыхъ стѣнахъ сего храма. Чудодѣйственная помощь свыше сохранила однако храмъ и народъ отъ неминуемой гибели: въ моментъ пожара пошелъ проливной дождь и потушилъ огонь и спасъ храмъ и христіанъ отъ неминуемой гибели. Ободренные этимъ чудомъ, скрывавшіеся въ храмѣ жители сдѣлали отчаянную вылазку и нанесли врагу полное пораженіе.

Слово *метехи* на греческомъ языкѣ означаетъ *подворье*. Храмъ сей действительно, служилъ подворьемъ для каталикосовъ Грузіи, какъ свидѣльствуетъ историкъ Д. Бакрадзе въ своемъ трудѣ „Памятники христіанства на Кавказѣ“ (стр. 102). По народному же преданію, названіе это произошло отъ грузинскаго слова «*ჭობი*» — ломать, *ჭობი ჭობი* — нарушилъ клятву, т. е. «*ჭობი ზღობი*» — клятву я нарушилъ и отсюда слово *მეტეხი* — *метехи*, названіе села и храма. По тому же преданію Метехскій храмъ былъ воздвигнутъ царемъ Вахтангомъ Горгасланомъ по случаю нарушенія имъ клятвы предъ извѣстнымъ осетинскимъ героемъ Осъ-Багатаромъ, который во время нашествія на Грузію похитилъ сестру царя Вахтанга въ дни его молодости, такъ какъ мать Вахтанга не хотѣла добровольно выдать свою дочь за Багатара.

Однажды Вахтангъ игралъ со своими сверстниками во Мцхетѣ и во время игры далъ пощечину одному изъ игравшихъ съ нимъ товарищей. Обиженный этимъ сказалъ ему: „зачѣмъ ты меня бьешь? Если ты молодецъ, то иди драться съ Багатаромъ, у котораго родная сестра твоя томится наложницей“. Это было высказано съ такою злою насмѣшкою, что Вахтангъ, не медля, пришелъ домой, положилъ голову на колѣни матери и сказалъ: „мама, мнѣ надо навсегда попрощаться со своею молодостью; мнѣ уже 16 лѣтъ, пора взять мечъ на страхъ врагамъ родины“. Затѣмъ онъ спросилъ: „скажи, гдѣ сестра моя?“ Тогда мать, до того времени скрывавшая отъ сына печальную исторію съ его сестрой, рассказала ему подробно, гдѣ она находится. Вахтангъ немедленно послалъ письмо къ сестрѣ, что онъ вызываетъ Багатара на поединокъ. Въ отвѣтъ на письмо сестра умоляла брата не связываться съ Багатаромъ, такъ какъ онъ тысячами уже истребилъ своихъ противниковъ. „Если же, писала сестра, ты всетаки не оставишь этой мысли то помни, что Багатара можно убить, только ранивъ его подъ мышками“. Узнавъ объ этомъ, Вахтангъ послалъ къ Багатару человѣка, вызывая его на поединокъ. Багатаръ, изумленный смѣлостью юноши, не долго думая, выступилъ противъ него. Вахтангъ между тѣмъ послалъ гонцовъ во всѣ концы Грузіи, призывая военачальниковъ и народъ на войну съ ненавистнымъ Багатаромъ. Грузины ополчились, какъ одинъ человѣкъ, и Вахтангъ расположился съ ними на правомъ берегу р. Куры, недалеко отъ нынѣшняго Метехскаго храма. Пришелъ и Багатаръ со своими полчищами. Взявъ клятву съ Вахтанга не стрѣлять въ него при переходѣ черезъ рѣку, Багатаръ сталъ переходить, сидя на лошади черезъ Куру, но Вахтангъ не сдержалъ данной клятвы и, когда Багатаръ былъ по срединѣ рѣки, помня его жестокости надъ грузинами и надъ своей сестрой, пустилъ въ него стрѣлу въ то время, когда тотъ поднималъ руку, чтобы ударить лошадь; стрѣла попала ему въ подмышку и Багатаръ рухнулъ въ Куру. Полчища его разбѣжались, а Вахтангъ, преслѣдуя ихъ, вступилъ въ Осетію, разорилъ ее и, освободивъ сестру изъ плѣна, торжественно возвратился во Мцхетъ. День сей, хотя былъ отпразднованъ всѣми грузинами на славу, но все же Вахтангъ, чувствуя свою вину передъ Богомъ и Багатаромъ, что нарушилъ клятву, задумалъ воздвигнуть четыре храма крестообразно: одинъ на востокъ—Цилканскій храмъ; второй, Сіонскій—на югѣ, въ Тифлисѣ; третій Самтависскій—на сѣверѣ и четвертый, Метехскій—на западѣ.

Метехскій храмъ, сѣдой памятникъ старины глубокой, замѣчательнъ Бетлемской иконой Божіей Матери, чудеснымъ образомъ, явленной въ Метехскомъ

Богородичномъ храмѣ, въ сентябрѣ, 1886 г. вдовѣ полковника Михаила Сакварелидзе, нынѣ живущей въ соседнемъ селеніи Чочеты, горійскаго уезда, въ трехъ верстахъ отъ с. Метехи, которой явилась во свѣтѣ икона Приснодѣвы, въ мѣру и подобіе настоящей Бетлемской иконы Богоматери, сіявшая лучезарнымъ свѣтомъ и повѣдела сообщить Метехскому священнику; что въ глиняномъ кувшинѣ (Ззззбб) замуравленномъ надъ алтарнымъ сводомъ потаенной комнаты, находится древняя икона пречистаго Ея образа и святое Евангеліе и чтобы онъ досталъ ихъ. Пренепорочная Владычица вѣдела въ точности исполнить то, что приказала ей.

Удостоившись подобнаго явленія молитвенницы и заступницы рода христіанскаго, Нина Сакварелидзе на другой же день немедленно извѣстила обо всемъ этомъ Метехскаго священника черезъ Метехскаго аробщика, возвращающагося съ дровами въ свое селеніе. Узнавъ, подробно о таковой милости Царицы Небесной, священникъ Метехскій и, собранные этимъ извѣстіемъ, прихожане, тогда же приступили къ розыску свыше посланной иконы Божіей Матери и святаго Евангелія. Вслѣдствіе того, что мѣстонахожденіе иконы и Евангелія, указанное Богородицею въ сонномъ видѣніи Нинѣ Сакварелидзе, находилось надъ главнымъ алтаремъ, на высотѣ 8-и сажень, то пришлось прибѣгнуть къ высокой деревянной лѣстницѣ, которую приставили къ отверстию, ведущему въ потаенную комнату надъ алтаремъ, куда никто изъ старожиловъ не помянуть, чтобы кто нибудь поднимался. И къ величайшему удивленію всѣхъ присутствовавшихъ, въ глиняномъ кувшинѣ горизонтально задѣланномъ въ сводѣ, обрѣли икону Богоматери въ серебрянной ризѣ и пергаментное Евангеліе въ изящномъ футлярѣ съ черною эмалью.

Явленіе Бетлемской иконы Божіей Матери въ Метехскомъ храмѣ событіе многознаменательное и безспорно великое, хотя въ нашъ холодный вѣкъ для многихъ и не вполне понятное. Слухъ объ обрѣтеніи св. иконы съ быстротою молніи разнесся по окрестнымъ селамъ и дарованная святыця стада привлекать многихъ благочестивыхъ христіанъ. Послѣ обрѣтенія Бетлемской иконы Божіей Матери, Нина Сакварелидзе посѣтила Метехскій храмъ, въ которомъ была выставлена явленная икона, и она въ ней узнала ту самую икону, которая явилась ей въ сонномъ видѣніи. Икона эта теперь помѣщается въ Метехскомъ храмѣ, въ нишѣ надъ вѣно отъ царскихъ вратъ, подъ которымъ прежде находились двѣ иконы Божіей Матери,—одна большая храмовая Метехская, а другая малая Бетлемская, усыпанная драгоцѣнными камнями. Эти иконы, служившія вѣковымъ украшеніемъ Метехскаго храма и сохраненныя нашими предками въ эпоху нетріятельскихъ опустошеній страны были ими переданы потомству, какъ національное и священное ихъ достояніе, но потомство не сумѣло сохранить ихъ въ мирное время. Лѣтъ 16 тому назадъ обѣ эти глубокочтимыя населеніемъ иконы Богоматери безслѣдно пропали изъ храма. Окрестное народонаселеніе со слѣзами радости и умыленія смотритъ теперь на обрѣтенную Бетлемскую икону Приснодѣвы, по милости всегдашней покровительницы Иверія, явившуюся какъ бы въ замѣнъ потерянныхъ двухъ драгоцѣнныхъ иконъ.

Бетлемская икона Божіей Матери имѣетъ 9 вершковъ въ длину и 7 вершковъ въ ширину. Она написана на деревянной доскѣ и имѣетъ несомнѣнные признаки старины глубокой. Она по своей живописи совершенно новая, имѣетъ свѣтлый колоритъ, съ виду кажется какъ будто только что написана. Изобра-

женіе Богородицы, поясное, съ преклонною головою, а предъ-вѣчный младенецъ изображенъ на лѣвой рукѣ. Надъ ликомъ Богоматери находится надпись грузинскими церковными заглавными буквами подъ титломъ: «Ветлемская Пресвятая Богородица», а надъ Божественнымъ Младенцемъ: «Иисусъ Христосъ». Корона Божіе Матери украшена пятью довольно крупными дорогими восточными камнями, а малая корона надъ Божественнымъ Младенцемъ имѣтъ три дорогихъ камня. Обѣ короны окончиваются маленькими крючками для подвѣсокъ. Ветлемская икона Богоматери имѣтъ по сторонамъ мощи святыхъ; она вся покрыта серебрянной ризой чеканной работы, пришедшей въ ветхость вслѣдствіе своей глубокой древности. Въ концѣ иконы, на серебрянной пластинкѣ, есть надпись грузинскими гражданскими буквами, но она сильно пострадала отъ времени и теперь съ трудомъ можно разобрать нѣсколько буквъ.

Ветлемская икона Приснодѣвы была найдена съ Евангеліемъ какъ-бы въ ознаменованіе того, что и оригиналъ ея, по древнему церковному преданію, написанный евангелистомъ Лукою еще при жизни Богоматери, на доскѣ изъ того стола, за которымъ трапезовалъ Господъ нашъ Иисусъ Христосъ съ своею Матерью и Иосифомъ, былъ посланъ имъ вмѣстѣ съ Евангеліемъ и книгою Дѣяній Апостоловъ въ Антиохію, къ державному Теофилу.

Обрѣтенная въ Метехскомъ храмѣ икона Божіей Матери извѣстна подъ именемъ Одигитріи, т. е. Путеводительницы. Названіе это нѣкоторые объясняютъ тѣмъ, что Пресвятая Богородица, явившись двумъ слѣпцамъ въ Константинополѣ, сказала имъ иди въ храмъ Влахернскій, гдѣ они получили исцѣленіе, помолившись предъ Ея чудотворною иконою. Другіе объясняютъ наименованіе это тѣмъ, что св. икона сопутствовала греческимъ царямъ въ ихъ походахъ противъ враговъ Креста Христова; а по примѣру греческихъ царей и вѣнценосцы Грузіи во время кровопролитныхъ своихъ сраженій предъ рядами войскъ также предносили наиболѣе чтимую чудотворную икону Божіей Матери. Святой Димитрій Ростовскій такъ объясняетъ это наименованіе: „Пресвятая Владычица именуется Одигитрія, что значитъ: радостная наставница, путеводительница и крѣпкая помощница.“ (см. «Истор.—арх. очеркъ Г. Садзагелова-Иверіели).

Чудесный этотъ храмъ, памятникъ Иверіи знаменитый по своей архитектурѣ и славный своею богатою историческою жизнью, съ теченіемъ времени приходилъ въ ветхость. Мѣстное же населеніе, не смотря на свое всегдашнее глубокое уваженіе къ этому 1500 лѣтнему святилищу, по своей крайней бѣдности не въ состояніи было одними лишь своими скудными средствами поддерживать его въ должномъ порядкѣ. А потому въ первый разъ, въ XV-мъ столѣтіи сей храмъ былъ возобновленъ нѣкимъ княземъ Иотамомъ Амилахвари; во второй разъ, уже въ наше время, съ разрѣшенія и благословенія Высокопреосвященнѣйшаго Палладія, бывшаго Экзарха Грузіи, въ послѣдствіи митрополита С.-Петербургскаго и Ладожскаго, нынѣ въ Бозѣ почившаго, въ 1891 году былъ организованъ комитетъ для обновленія Метехскаго храма. Члены комитета обращались съ возваніемъ ко всѣмъ ревнителямъ церковнаго благолѣпія и любителямъ церковной старины съ просьбою оказать посильную помощь денежными пожертвованіями дѣлу возобновленія этого стариннаго памятника Иверіи, ибо „рука дающаго не оскудѣтъ и не оскудѣвають доброхотныя даванія на Руси Святой во имя Божіе“.

Скоро комитетъ сталъ получать денежные пожертвованія со всѣхъ

мѣсть Имперіи, на каковыя деньги комитетъ и обновили соборъ дующихъ частяхъ: крышу, полъ, иконостасъ и стѣны храма, послѣ чего къ общей радости всѣхъ добрыхъ христіанъ, храмъ Метехскій былъ освященъ въ 1898 году Экзархомъ Грузіи Высокопреосвященнымъ Флавіаномъ. Но къ великому прискорбію, во время сильнаго вѣтра 9-го марта 1901 года, черепичная крыша храма слетѣла на землю, разбилась въ дребезги и храмъ нынѣ стоитъ безъ крыши; храму предстоитъ печальная участь—совсѣмъ разрушиться, если только благотворители, по примѣру прежнихъ лѣтъ, не окажутъ причту и комитету содѣйствія своими добрыми пожертвованіями.

Новый настоятель названнаго храма, священникъ Исидоръ Квижинадзе, перемѣщенный къ этому храму въ 1894 году, имѣетъ твердое намѣреніе довести до конца начатое дѣло по реставраціи Метехскаго храма. Съ этою цѣлью о. Квижинадзе обратился къ Высокопреосвященнѣйшему Алексію, Экзарху Грузіи съ просьбою о разрѣшеніи получить ему книгу на сборъ денегъ отъ добрыхъ жертвователей на самыя не отложныя нужды названнаго храма, какъ на примѣръ: 1) на устроеніе крыши, уже снятой сильнѣйшимъ вѣтромъ, такъ какъ нынѣ продолжается повсюду въ храмѣ течъ и заводится сырость; 2) на сооруженіе каменной же колокольни, такъ какъ бывшая уже разрушена вѣтромъ; 3) на поправку купона надъ храмомъ, гдѣ нѣтъ ни рамъ, ни оконъ, а потому во время дождя и слякоти омываются весь иконостасъ и находящіяся въ немъ масляныя иконы извѣстныхъ иконописцевъ и 4) на другіе крайне необходимыя предметы въ церкви. Получивъ книгу сбора добрыхъ пожертвованій вмѣстѣ съ паспортомъ изъ Канцеляріи Экзарха Грузіи, но не имѣя возможности представляться лично каждому благотворителю отдѣльно съ просьбою о помощи и съ личнымъ объясненіемъ о лѣтописяхъ этого храма, приедемъ смѣлость обратиться ко всѣмъ добрымъ читателямъ съ нижайшей просьбой оказать намъ посильную помощь и содѣйствіе въ этомъ благомъ предпріятіи. Надѣемся, что и между Вашими добрыми друзьями и знакомыми служащими найдутся лица, проникнутыя тѣми же чувствами уваженія и почитанія святыни. Всякое пожертвованіе, а равно и привлеченіе пожертвователей среди Вашихъ друзей и знакомыхъ будетъ принято членами причта названнаго храма съ искренею благодарностью и онъ будетъ считать себя обязаннымъ всегда возносить Богу теплыя молитвы за всѣхъ добрыхъ жертвователей на святое дѣло. Пожертвованія, будутъ-ли они деньгами, или вещами, церковною утварью и облаченіями, можно присылать по адресу: въ городъ Гори, Тифлисской губерніи, Настоятелю Метехскаго Успенскаго Собора, священнику Исидору Квижинадзе. О каждомъ полученіи пожертвованій деньгами или вещами будетъ сообщено жертвователямъ аккуратно при отношеніи въ возможно скоромъ времени.

Настоятель Метехскаго Успенскаго храма, свящ. И. Квижинадзе.

ისტორიული აღწერა

მეტეხის ძველს ტაძრისა.

(ქველმოქმედთა საცნობელად).

ვინც კი იცის ჩვენი წარსული და ქვეყანა, მას უეჭველია ეტყობება, რომ საქართველოს უძველესს ნაშთებს ეკუთვნის მეტეხის ძველი ტაძარიც, რომელიც შედგენს სიამაყეს და შვენიერს სოფელ მეტეხისას, გორის მაზრაში. სოფელი მეტეხი ძვეს 50 ვერსის მანძილზედ ქ. თბილისიდან და 23 ვერსის ქ. გორიდან.

თუმცა მეტეხის ტაძარი მოწამვა მართლ მადიდებელი საქართველოსათვის წოდების მედგარის ბრძოლის ქრისტიანობის აუარებელ მტრებთან, დიდებული სსხე მისი დღესაც მანც მადიდურად გამოჩანს ოცის ვერსის მანძილზედ და უხეობლივად იზიდავს კავკასიის აქეთა მხრის რკინის გზით მოგზაურთა განცვიფრებულს ეურადღებას, კასხისა და გრაკალის სადგურებთ შუა. სოფელი მეტეხი, რომელიც მთლად ჩაფლულია ბაღებისა, ვენახებისა და მშვენიერ ველთა სიმწვანეში, თავისი ღარიბი მიწურებით, თავმდაბლად დაფენილია ტაძრის გარშემო და მწარეთ კითხულბის მისს დახვსებულს კედლებზედ თვისს წარსულს და იგონებს იმ ძველ დროსს, როცა ეს ჰატრიარქი საქართველოს ტაძრების აუვაგებელი და გარწყინებელი იყო. მეტეხის ტაძარი მეტად ღამაზი და შინაინა, განსაკუთრებით მშვენიერია მისი გუნათი, რომელსაც აქვს ცილინდრის ფორმა, ძირში მდირედ განიერი, ხელთ თავში — განსხვავებულად ვიწრო. რა მხრიდანაც უნდა შეხედოთ ამ დიდებულს ტაძარს, თავლნი შიომცხეთისა ერთგვარად. სტკებებს ამ განსაცვიფრებელს შენობით.

მეტეხის ძველი ტაძარი აშენებულია საქართველოს განთქმულის მეფის ვახტანგ გორგასანისაგან მეხუთე საუკუნეში მღვთის მშობლის მიძინების სახელგამაზად. აშენებულია მთლად მშვენიერის ეგითელის თლილის ქვით, თუმცა ამ ჟამად კედლები მისი სხვა და სხვა ფერის ქვებით ზრის აფერადებული, ნიშნად შემდეგ დროთა განახლებისა და შეკეთებისა. ტაძარს აქვს სიგრძე 27, სიგანე 20 და სიმაღლე 60 არშინი. კედლები ტაძრისა შემკულია სხვა და სხვა ჩუქურთმებით, ქანდაკებით, ფოთლებით, ეურძხის მტკუნებით და ფრიად საუცხოო ჯვრებით ოთხსავე მხრეა.

წარსული და ისტორია მეტეხის ტაძრისა იგვიყა, რაც ჩვენის მრავალ წამებულის საქართველოსი: მისებრ მასაც ბევრი თავ დასხმა და ძვინვარე მტრის მეხის ტეხს უნახავს, მეტადრე თემურლენგის ურდოთა შემოსევის დროს და ბოლოს ლეკებისაგან.

აქამომდე დაცულია ხალხში ზეხილი გადმოცემა, რომ ერთს ასე თავდასხმის დროს, მეტეხელნი შეკეტილან ტაძარში და როცა მტერს ვერას გზით ვერ გაუტეხია იგი, მოუზიდავს აუარებელი შემა, შემოუერთა მთელის ეკკლესიის გარშემო გუმბათის თავამდე და მიუცია ცეცხლი, რათა ცოცხლივ ამოსწვას და ამოდრჩეს ტაძარში გამაგრებულნი ჯვრის მოსვნი,.. მაგრამ დმერთმა დაიფარა ისინი: როცა ცეცხლი მოსდებია მთელს ტაძარს, უერად ცამოცულა შავის დრულებით, წამოსულა საშინელი ნიაღვარი და რამდენიმე წამში მთლად ჩაუქრია გაძლიერებული ცეცხლი. ასე და ამ გვარად გადარჩილან მეტეხელნი დაღუპვისაგან. გამხსენებულნი ამ სასწაულთ მოქმედებით, მეტეხელებს გაუმხსენებიათ ერთმანეთი, გამოსულან ტაძრიდან და ისე სასტიკად შებრძოლებიან მტერს, რომ მთლად ამოუქლეტიათ იგინი. ნიშანი კვამლისა დღესაც დღემდე ატევია ტაძრის კედლებსა.

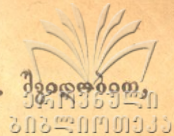

სიტუაცია შეტეხი ბერძნულს ენაზე ნიშნავს სადგურს, სადგამს. მესტურის მხრივ თანაც უფროდ სადგამი ქართველ კათალიკოსთა, როგორც მაცემის მხარეში რეკონს დიმიტრი ბაქრაძე თავის შრომაში „Памятники Христианства на Кавказе“ გვერდი (102). საღბური გადმცემით კი სიტუაცია წარმოსდგა ქართულის სიტუაციის „ტეხისავან“, რომელიც დარქმევიან ამ ტადარს და სოფელს შემდეგის ვარქმეით:

მამის სიკვდილის შემდეგ, ვახტანგ გორგასლანი, როგორც ვიცით, დარჩნ ხუთის წლისა და ამიტომ საქართველს ვამგეობა იკისრა მისმა დედამ. ვახტანგის მტრე წლავანობით ისარგებლეს საქართველს მტრებმა და ეველამ თითო ვარჯა მობრდილი საზღვარი ჩამოაცლეს მას; ხოლო ასეუბი იმ ზომამდის ვაკადნიერდნენ, რომ ბალთარ ასის წინამძღვლობით შემოესივნენ ქართლს, მისტუვევენს მთელი ეს—მხარე და თვით ვახტანგის დაც კი წაიუვანეს... ვახტანგი შეიქმნა 16-ის წლისა, როცა სხეუბი წლობით აზრდებოდნენ, ის თვეობით აზრდებოდა და დანხარულნი ქართველნიც ვანუსაზღვრელის სისრებით ელდებოდნენ თავისი ბატონიშვილის სრულ დავაჯგუცებს. ვახტანგმა დიდხანს ადარ ალოდინა ქართველები: ერთხელ, მცხეთაში ვახტანგი თამაშობდა ტოლებთან და ერთს მათგანს რადანაზედ უცებ სილა ვაწინა დოყაში. შეურაცხელოდმა უთხრა: „შენ რომ ვარჯი შეუბის შეილი იყო და შეგეძლეს რამე, აი, შეხი და რომ ვიდაც ასის ლანუას (ბიჭის) უხის ხსსად, იმას უშეუქლიდი რსმქსო და არა ჩემზე ვამიჩენდი ძალსო!..“

ვახტანგმა მოსმინა რა ეს სიტუაცია, ისეაიროს, რომ ურუნტელმა მთელს ტანში დეყარა. ამხანაგებში სირცხვილით ხმა ვეღარ ამოიღო და გულს ნატკენი წავიდა მინისაკენ. მავიდა დედასთან ჩაუღვა თავი მუხლებში და უთხრა: „დედი, მომეცე უკანასკნელად ძუძუ, მინდა საძუღამოდ ვამოვეთხოვო ჩემს ემწვილობას და კაცობაში ფეხი შევსდგო. დედა ვერ უარობდა, არ აძლედა ძუძუს, მაგრამ ვახტანგი იმ დრომდის არ მოქმედა მას, სანამ დედამ ძუძუ არ ჩაუღო შვილს ზირში. ვახტანგი ვადლებული სწვდა ძუძუს კბილებით და უთხრა: „მითხარ სად არის ჩემი და, თორემ სულ მოკვავჯე ძუძუს და შენ თავს მოვიკლავო!“ დედა შეჭკრთა, სიდან ვაუგია ვახტანგს დის ამბავი, რომელსაც ის ასე უმაღავდა შვილს, მაგრამ რაკი ვერა დობინ-ძიებით ვერ მოიშორა ვახტანგი, დედამ დავწრილებით უამბო უფილისთერი, თუ სიადამ და როგორ წაიუვანეს ასეუბა მისი და.

— შვილო! — დავწყო დედამ: მამი შენის სიკვდილის შემდეგ ვაჭქარ ბედნიერება საქართველსთავის და მწუხარება ნებას არ მამლეუს ეველათურზე დავწრილებით მოგივე... ასეუბა მეტის-მეტათ შეაწუნეს ჩვენი ქვეყანა და რამდენჯერმე ათორი-აჭეს და მისტუვევენს ვიდენ მთელი ქართლი. ბოლოს მოადგა წვეული და შეჩვენებუღი ბალთარი ჩვენს დედა-ქალაქს მცხეთას და მუქარათ შემომითვალა: მამეც შენი ქალი ცოლად, თორემ სულ მიწასთან ვავასწორებ როგორც მცხეთას, ისე მთლად თქვენს ქვეყანასო. ქართველები არას გზით არ თანხმდებოდნენ შენის დის მიცემას, მაგრამ შე ერთის შვილის დღეუბა ვარჩიე მთელის სამეფოს დღეუბას და მივეცი შენი და მას ჩემის ნებით... ასე იყო, შვილო, საქმე და ახლა თუნდა ვამიციწე, თუნდა დამძარხე! მე, შვილო, შენს ვამეფობამდისინ ვინახამიდი ამ ამბავს სიღუმლოდ, და ახლა, რაკი შენც ვაგიგია ეს ამბავი, შენ იცი, ჩემო ნუგეშო, როგორ ვადუნდი ვაგიერს იმ წვეულს ბალთარს... ახარვალე შენი თავი მამულს, მაგრამ ისე კი, ხომ შენის დის გულისთავის უარეს დღეში არ ჩავადო საქართველოვო“... ვახტანგმა ვაუშვა ძუძუ და უთხრა დედას: „ცოცხალი რადათ მინდა თავი, დედა, თუ ამისთანა მღვლომარებაში იქნება ჩემი სამეფო და თვით ჩემი, და რომლის არსებობა არც კი ვიცოდიაქმდისინ და რომელიც ვიდაც ბალთარს უხის ხსსად!?. რისთვის ვარ დაბადებული, თუ ასეთს უბედურებას გულ-გრილად ვაიტან?.. არა, დედი, მე

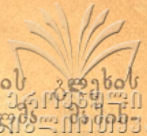
უაუოდ ანლაგე უნდა გადაწყვიტოთ საქართველოს და ჩემის დის ბედი... შედეგობით დედა, მე დღესვე შევუდგები ჩემს საქმეს...

ვასტანგს, მართლაც, დიდს ხახს აღარ უთქვია, გავზავნა ჩუმათ კაცი და და-ახარა ეს სიტყვები: დღეს მე ბრძოლის ველს ვდგევი ჩემის ერთგულის ქართველუ-ბით და მსურს წყვე ბადათართან შებმით გადავწყვიტოთ საქართველოს და შენი ბედი! ევედრე ღმერთს, დაო, ჩვენი შემწე იყოს უფალი!.. რამდენიმე ხნის შემდეგ მო-უვიდა ვასტანგს გავზავნილი კაცი ამ ხასხით: ძმაო, გაუფრთხილდი შენს სიუმა-წვილეს! ხუ შეებში ბადათარს.. იგი გამცდილი მეომარია და ბევრი ძლიერი მტე-რი გამოუსადეგობია ამ წუთი სოფლისთვის... მას ვერ იღებს ვერა იარაღი სასიკვდი-ლოთ, რადგან აცვია რიხის ჯაჭვი (ჩახჩახი)... ხოლო, თუ შინც და შინც, აღარ დაგიშლია და შენის გულის წადილს და განძახვას თავს არ დაახებებ, იმას შინც ეტადე, რომ მარჯვნივ იღლიაში მოახვედრო სასრლოდი, რადგახც მას მხოლოდ ამ ადგილს აქვს ოფლისკან გამომშალი ჯაჭვი და მხოლოდ ამ ადგილას მიუდგება მას იარაღი. შედეგობით, ძმაო, ღმერთი იყოს შენი შემწე!..“

ვასტანგმა ამის შემდეგ დაუფრთხილდა გავზავნას ბადათარს კაცი და გამოიწვია იგი საომრად. ამაყმა ბადათარმა თავი ვეღარ შეიძაკრა სიცილისაგან და სთქვა: ხუ-თი წლის ბავშვთან უნდა ამოვიღო იარაღი ამდენა სიხსლას დამღვრელმა ბრძოლის ველზედო?“ ბოლოს როდესაც დარწმუნდა, რომ აქ სიცილს ადგილი არა აქვს, შე-მოუთვალა ვასტანგს: „გამოდი და ბატონი ბრძინდებიო!“

ვასტანგმა შეუთვალა: შენ ვიდაც მოთრეულ ოსის ჩინიარ ხარ ჩემს სამეოფეში და შენ, მე, საქართველოს კახიიერს მეფეს, შითვლი, რომ გამოვიდე და გახლყო-ვი?“ ბადათარს კახიიერათ ეჩვენა ვასტანგის ეს სიტყვები და ამიტომ თანხმობის ხიშხად შემოეთვალა: „მოვდივარო!“ მოუყარა თავი ჯარს, მოვიდა და დადგა შდი-ნარე მტევრის მარცხნივ ეხლანდელ სოფელ მეტეხის შირ და შირ, სადაც იდგა— ვასტანგი თავისი ჯარით, მტევრის მარჯვნივ; ბადათარმა შემოუთვალა ვასტანგს: „აი მოველ შენთან საომრად და ფიცი მოძეც, რომ წყაღში არ შიდალატებო“. ვა-სტანგმა მისცა ფიცი. მამის თავმამწერე ბადათარმა სწრაფლ ჩააგლო ცხენი წყაღ-ში და გასწია ვასტანგისაკენ. ვასტანგი თვალს არ ამორებდა ბადათარს და შეამჩნია თუ არა, რომ შუა შინარეში ბადათარი მარჯვენა ხელით ძაღათ თავს უწვევდა ცხენ-ს, რის გამოც იღლიაც სრულიად უჩანდა, სტეორცხა ისარი და სასიკვდილოდ და-ჭრილი ბადათარი თვალის დახამხამებაში მისცა ადელეგულის მტევრის ზვირთებსა. ვასტანგი მუის გადამსტა ცხენიდაც, მადლობა შესწირა უფალსა მტევრზედ გამარ-ჯვებისათვის და სთქვა: „მე ვსტეხე, უფალო, ფიცი, შეშინდე შეტოღებანი ჩემნი და აღთქმას გაძევე ოთხი ღვთის სახლი ადვანო შენის სახელის სადიდებლად ქარ-თლის ოთხსავე მხარესავე. ვასტანგმა მართლაც შესრულა თავისი სიტყვა: როდე-საც მან დაამარცხა საქართველოს უველა მტრები და დაბრუნდა მცხეთას, იგი დაუ-ფრთხილდა შეუდგა ოთხის დიდებულის ტაძრის ამხებას. ეს ტაძრები არიან: სამთა-ვისისა, სიონისა, ერთა წმინდისა და მეტეხისა, სადაც გასტეხა მან ფიცი. აი ამ ფიცის ტეხიღვან წარმოსდგა მეტეხის სახელიო, ამბობს ხალხი. მეტეხის ტა-ძარი შესანიშნავია თავისი ეგრედ წოდებულის ბეთლემის ღვთის მშობლის ხატით და სახარებით, რომლებიც სასწაულთ მოქმედებით მოვიდა იქმენე საზმრით. 1886-ის წლის ევენისთვეში ეს ხატი გამოეცხადა სიზმარში სოფელ ჩოჩეთში *) მცხორეკე მოლკაფნიიკის საევარელიძის ქვრივს, ნინო მიხეილის ასულს და უბრძანა აცნობოს მეტეხის მღვდელს, რომ საეურთხეველის სამალავო ოთახში, თიხის ქვევრში, ასვენია იგი წმინდა სახარებასთან ერთად და ამოიღეთ იქიდაძაო. ნინო საევარელიძისამ გა-

* ჩოჩეთი მდებარეობს მეტეხილამ ორ ვერსზედ.

თენებისათნავე აცნობა ეს ანბავი მეტეხის მღვდელს ერთის მეტეხელის კვების პირითავე, რომელსაც დილა ადრინ შუა მიჰქონდა თავის სახლში. მღვდელს ვე შეჰქურა მრევლი, შობიანეს კიბე, ავიდნენ მოხსენებულს სამაღავ ოთხში და იბრუნეს კვლელში ჩატანებული ქვევრი, რომელშიაც მართლაც აღმოჩნდა წმინდა ხატი ბეთლემის მღვთის მშობლისა და ეტრადზედ დაწერილი ხუცური სახარება ვერცხლის ხატარა უთში ჩადებული.

ეს ანბავი ელვის სისწრაფით მოეუინა მეტეხის მთელს არე მარეს და უფლის მხრიდამ იწყო ხაღხმა მოსვლა საღვთავად და ნაბოვინს ხატის თაყვანის საცემლად. მობრძანდა ნინო საუვარელიძეც, თაყვანი სცა ხატსა და სთქვა: „სწორედ ეს ვნახე სიზმარში“. ხატი ამ უმად ასუეხია მეტეხის ტაძარში ადსაულის კარების მარცხენივ. უწინ აქ ესუენა სხვა ძვირფასი ხატი მეტეხის ტაძრისა, რომელიც მცოდნე პირნი აფასებდნენ რამდენიმე ათას თუმხად, მაგრამ ამ თქვესმეტის წლის წინათ ვიდაც ბოროტ მომქმედთა მოიპარეს იგი და ამ გვარად სამუდამოდ დაუკარგეს საქართველოს ეს ძვირფასი ნაშთი ჩუკწინახართა, რომელთაც მთელის საუკუნობის განმავლობაში უგნებულად დაიცეს იგი ათას გვარ ჭინსა და დევნაში და ჩვენ კი ამ ქებულ შვიდობიან დროსაც კი ვერ ვუზატრფხეთ მას და ღვთის მკობელთ შუავისებინეთ იგი.

ბეთლემის ნაბოვინი ხატი სიკრძით არის 9 ვერშოკი, და სიკზნით შვიდი (7). დაწერილია ხუცედ და სხანს, რომ ფრად ძველია. ღვთის მშობელს მარცხენა ხელში უჭირავს მანხვარი-ძე თვისი. მათ თავს ზემოდ არის წარწერა ქართულ—ხუცურის ასო მთავრულით: «ბეთლემის ედ წმინდა ღვთის მშობელა და იესო ქრისტე».

საკვირვოლთ მომქმედი ტაძარი ესე, ძველი ძველი ივერისა, უამთა ვითარებისა გამო იმდენათ დარღვა თავის სხვა და სხვა ნაწილებში, რომ საჭირო გახდა მისი განახლება. ამ აზრით 1891-ს წელს დაარსდა კომიტეტი, რომელმაც მიმართა თხოვნით მართლ-მადიდებელთ ქრისტიანებს შემწეობა მიეცათ მისთვის ფულით და სხვა ნივთებით ტაძრის განსახლებლად. კომიტეტმა მიიღო საკმაო შემოწირულება და განახლა კიდევ ტაძარი სახურავით, იატაკით კანკელით და კედლებით მაგრამ, ჩვენდა სმწუხაროდ, 9 მარტს 1901-ს წელსა საშინელმა ქარმა სრულიად გადმოაგდო სახურავი ტაძრისა და დაღწა იგი. მას აქეთა, რომ ეს ძველი ნაშთი საქართველოსი და ძველი სახელფანის მეფის ვახტანგ გორგასლანისა დვას სრულიად უსასუროდ, წვიმისა და ნესტის სინაბარას მიტოვებული, ამიტომ სასულიერო მთავრობის ნებ დართვით დღეს ჩვენ კვლავ განვიძრახეთ ტაძრის სახურავის განახლება და, რადგანაც ტაძარს მისთვის არა ვითარი საშუალება არა აქვს, ამისათვის მოვმართავთ თქვენ მართლ-მადიდებელ ქრისტიანებო თხოვნით, დაგვკზმართო ფულით ასე სხვა ნივთიერი შემოწირულებით, როგორც მეტეხის ძველის ტაძრის სახურავის განახლებაში, ისე რამ სხვებ მისსვე ნაკლის შუვისებაში.

დაწმუნებული ბრძანებოდეთ, რომ უფველი თქვენი წვლილი მიღებული იქნება აღნიშნულის ტაძრის კრებულისაგან უგუღითადვისის მადლობით და ვალდებულად ჩასთვლის თავის თავს უფველთვის აღაგულებდეს უზენაესისადმი მხურვალე ღონისაგადრებას თქვენთვის და სხვა უფველთა კეთილ-შემწირველთათვის. როგორც შეწირულებაც უნდა იყოს თქვენი შემწირულება, ფულით, თუ ნივთით, გთხოვთ გამოგზავნათ შემდეგის ადრესით: ქ. გორში, სოფელ მეტეხის ღვთის-მშობლის მძინების ტაძრის წინამძღვარს—მღვდელს ისიდორე კვიციანასეს. უფველ შემოწირულების მიღებას დაუფრებელივ განცობებთ კანონიერის ქაღალდით და განსაკუთრებული მადლობით.

მღვდელი ისიდორე კვიციანაძე.

5.

ხელ-მოხაზი ურცელი

ესე ფულის შესაგრავებელი კეთილ-მსურველ შემწირველთა, შეტეხის მიძინების ტაძრის ნაკლისა და სჯიროების შესავსებად, შეიძლება ამოიჭრას და გამოიგზავნოს უკანვე შეგროვებულს ფულით ამა წიგნაკის ბაღაში ნახევრების ადრესით.

რიცხვი და თვე.	№ № წყობისა.	სახელი და გვარი შემწირველთა.	მან.	კაპ.

10-

1902 - 118

ფანი 50 კავ.

